

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.01.2003, sp. zn. 4 Tz 82/2002, ECLI:CZ:NS:2003:4.TZ.82.2002.1

Číslo: 2/2004

Právní věta: Jestliže obviněný po určitou dobu nemůže v cizině svobodně rozhodovat o svém pobytu (např. nachází se ve výkonu vazby či ve výkonu trestu odnětí svobody), pak nelze dovodit, že se takovým pobytem v cizině vyhýbá trestnímu řízení vedenému českými orgány činnými v trestním řízení. Po tuto dobu nelze proti němu konat řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.01.2003

Spisová značka: 4 Tz 82/2002

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení proti uprchlému

Předpisy: § 302 a násl. tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch obviněného L. X. T. zrušil v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 v trestní věci výrok, jímž bylo odvolání obžalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98 zamítnuto, a zrušil i citovaný rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem a státnímu zástupci přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98 byli obvinění N. T. T., L. X. T., H. T. L. a T. V. T. uznáni vinnými, že „společně s D. T. T. dne 2. 6. 1996 v době od 7.45 do 8.45 hodin v T. vnikli po vzájemné domluvě do bytu N. V. T. a jeho manželky D. T. L. tak, že obžalovaný N. T. T., nacházející se v té době v bytě, ostatním pachatelům pod smyšlenou záminkou odemkl a otevřel dveře, v bytě pak obžalovaní L. X. T., H. T. L., T. V. T. s D. T. T. maskovaní a ozbrojení noži a za použití násilí se zmocnili částky nejméně 1000 DM a 1000 Kč, přičemž obžalovaný L. X. T. za přesně nezjištěných okolností poškozeného N. V. T. usmrtil dvěma výstřely z pistole ráže 6,35 mm opatřené tlumičem“. Tento skutek byl ohledně obviněného L. X. T. posouzen jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. h) tr. zák. a byl mu za něj uložen podle § 219 odst. 2 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání patnácti let, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. d) tr. zák.

zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Dále mu byl uložen podle § 57 odst. 1, 2 tr. zák. trest vyhoštění na neurčito.

Proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98 podali odvolání všichni obvinění.

Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 byl napadený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98 ohledně obviněných N. T. T., H. T. L. a T. V. T. zrušen a podle § 259 odst. 3 tr. ř. Vrchní soud v Praze znovu rozhodl tak, že na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn, obviněné H. T. L. a T. V. T. uznal vinnými trestným činem loupeže podle § 234 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zák. a obviněného N. T. T. uznal vinným pomocí k trestnému činu loupeže podle § 10 odst. 1 písm. c), § 234 odst. 1 tr. zák. Odvolání obviněného L. X. T. Vrchní soud v Praze samostatným výrokem podle § 256 tr. ř. zamítl. V odůvodnění rozsudku v části týkající se výroku o zamítnutí odvolání obviněného L. X. T. Vrchní soud v Praze uvedl mimo jiné, že nemohl přisvědčit námitce směřující proti řízení před krajským soudem, jejíž podstatou bylo vyjádření nesouhlasu s postupem podle § 302 tr. ř., neboť podmínky pro konání řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. ř. splněny byly. Podle názoru Vrchního soudu v Praze konkrétní zjištění zadokumentovaná ve spise jsou dostačující a námitka v tomto směru uplatněná je lichá.

Proti pravomocnému rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného L. X. T. Vytkl v ní, že citovaným rozhodnutím byl v části, v níž bylo rozhodnuto o odvolání obviněného L. X. T., porušen zákon v ustanovení § 256 tr. ř. a v řízení předcházejícím v ustanovení § 302 odst. 1 tr. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2001, a to v neprospěch obviněného L. X. T.

V odůvodnění stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti uvádí, že orgánům činným v trestním řízení bylo již od počátku známo, že obviněný L. X. T. bezprostředně po činu vycestoval do ciziny a že se na území České republiky nenachází. Byl mu proto ustanoven obhájce, kterému bylo opatření o sdělení obvinění L. X. T. doručeno dne 11. 4. 1997 a dne 7. 5. 1997 byl Okresním soudem v Ústí nad Labem vydán na obviněného L. X. T. zatýkácí rozkaz sp. zn. Nt 267/97. Řízení proti uprchlému bylo konáno formálně bezvadným způsobem až do právní moci napadeného rozsudku. Bez zavinění orgánů činných v trestním řízení však přesto k porušení zákona v neprospěch obviněného došlo, neboť nebyla splněna základní podmínka pro konání řízení proti uprchlému, zdržujícímu se v zahraničí, totiž skutečnost, že se tímto způsobem trestnímu stíhání vyhýbá. Na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti Polské republiky o předání obviněného L. X. T. orgánům České republiky ze dne 11. 7. 2000 sp. zn. PR II Oz 155/98/E, které bylo přílohou faxové zprávy Policejního prezidia, odboru mezinárodní policejní spolupráce, Národní ústředny Interpolu ze dne 19. 7. 2000, kde je uvedeno, že obviněný L. X. T. byl dne 28. 7. 1999 odsouzen za jiný trestný čin soudem v Polské republice k trestu odnětí svobody v trvání 3 let a že tento trest vykonal dne 20. 3. 2000, dospěl ministr spravedlnosti k závěru, že osobní svoboda obviněného L. X. T. musela být orgány Polské republiky omezena od 20. 3. 1997, tedy dříve, než bylo zahájeno jeho trestní stíhání v tomto trestním řízení. Z tohoto potom podle názoru ministra spravedlnosti vyplývá, že objektivně nelze dovodit, že by se obviněný L. X. T. svým pobytem v zahraničí trestnímu řízení vyhýbal, neboť jeho možnost svobodného rozhodování byla zásahem státní moci v Polské republice omezena. Neznalost této skutečnosti českými orgány v trestním řízení je (a to i s ohledem na stávající judikaturu) irelevantní. Napadený rozsudek byl tedy v části týkající se obviněného L. X. T. vydán na základě řízení konaného v rozporu se zákonem a rozhodnutí o zamítnutí jeho odvolání podle § 256 tr. ř. je objektivně vadné.

Závěrem stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud vyslovil podle § 268 odst. 2 tr. ř., že rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 byl v části, v níž bylo rozhodnuto o odvolání obviněného L. X. T., porušen zákon v ustanovení § 256 tr. ř.

a v řízení předcházejícím též v ustanovení § 302 odst. 1 tr. ř., účinného do 31. 12. 2001, v neprospěch obviněného L. X. T., aby podle § 269 odst. 2 napadený rozsudek v označené části zrušil spolu s řízením předcházejícím a podle § 270 odst. 1 tr. ř. aby věc přikázal k novému projednání a rozhodnutí Krajskému státnímu zastupitelství v Ústí nad Labem.

Nejvyšší soud podle § 267 odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost výroku rozhodnutí, proti němuž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a dospěl k závěru, že zákon porušen byl.

V řízení o stížnosti pro porušení zákona byly Nejvyšším soudem zjištěny následující skutečnosti rozhodné pro posouzení věci. Ze sdělení Národní ústředny INTERPOL Praha ze dne 8. 4. 1998, ze dne 16. 4. 1998 a ze dne 30. 12. 1999 č. j. CZ 44838/96-JV, a ze sdělení Policejního prezidia, odboru mezinárodní policejní spolupráce, která byla adresována Policii České republiky, odboru obecné kriminality, Nejvyšší soud zjistil, že obviněný L. X. T. se nacházel na území Polské republiky nejprve ve výkonu trestu odnětí svobody od 11. 1. 1997 do 28. 1. 1998, poté byl kratší dobu na svobodě a dne 9. 4. 1998 byl opětovně zadržen policií v souvislosti s další trestnou činností. Osobní svoboda obviněného L. X. T. byla poté omezena až do 7. 8. 2000, kdy byl obviněný vydán do České republiky. Ze zatýkacího rozkazu na obviněného L. X. T., který vydal dne 7. 5. 1997 Okresní soud v Ústí nad Labem pod sp. zn. Nt 267/97 bylo zjištěno, že nejpozději k datu vydání zatýkacího rozkazu orgány činné v trestním řízení věděly, že obviněný L. X. T. měl vycestovat do ciziny, pravděpodobně do Polské republiky.

Právní úprava řízení proti uprchlému v ustanovení § 302 a násl. tr. ř. umožňuje vedení řízení v nepřítomnosti obviněného, kterého nelze postavit před soud a který dokonce ani nebyl vyslechnut v žádném stadiu řízení ani mu nebylo sděleno obvinění z trestného činu, protože se trestnímu stíhání vyhýbá pobytem v cizině nebo tím, že se skrývá.

Základním předpokladem pro konání řízení proti uprchlému je podle § 302 tr. ř., resp. § 302 odst. 1 tr. ř. účinného do 31. 12. 2001, skutečnost, že se osoba, proti které je řízení vedeno, vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině nebo tím, že se skrývá.

Ze znění citovaného ustanovení je třeba dovodit, že pachatel se vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině zejména tehdy, opustí-li území republiky, případně zdržuje-li se v cizině v tomto úmyslu. Samotný pobyt v cizině není důvodem pro řízení proti uprchlému, musí být zjištěn úmysl pachatele, tj. snaha vyhnout se takovým pobytem trestnímu stíhání. Existence úmyslu pachatele vyhnout se trestnímu stíhání je nezbytným předpokladem pro konání řízení proti uprchlému, neboť pouze takový pobyt v cizině, který je veden ze strany pachatele snahou nebýt v našem státě stíhán pro určitý trestný čin, má charakter vyhýbání se trestnímu řízení ve smyslu § 302 tr. ř. Závěr o tom, že se pachatel zdržuje v cizině v úmyslu vyhýbat se trestnímu stíhání, lze učinit pouze na základě konkrétních zjištění o jeho chování v daném případě.

Současně je však třeba říci, že pobyt pachatele trestného činu v cizině, má-li mít charakter vyhýbání se trestnímu řízení, pojmově předpokládá objektivní možnost pachatele vlastním jednáním tento pobyt podle konkrétních okolností ovlivňovat takovým způsobem, aby tím byla mařena možnost jeho trestního stíhání českými orgány činnými v trestním řízení. Z uvedeného vyplývá, že pachatel trestného činu musí mít určitou reálnou možnost vlastním jednáním ovlivňovat svůj pobyt v cizině, v opačném případě je vyloučeno, aby se svým pobytem v cizině trestnímu řízení „vyhýbal“. I v tomto případě je nutno závěr o vyhýbání se trestnímu řízení učinit na základě konkrétních zjištění o situaci, ve které se pachatel nacházel, tato zjištění je třeba posuzovat v širším kontextu celkového jednání pachatele a okolností daného případu.

Důvody pro konání řízení proti uprchlému mohou nastat kdykoli v průběhu trestního řízení, právě

tak mohou kdykoli v jeho průběhu pominout. Přitom platí pravidlo, že pokud je konáno řízení proti uprchlému a důvody pro jeho konání před skončením trestního stíhání odpadnou, musí se v řízení pokračovat podle obecných ustanovení trestního řádu, a nikoli podle zvláštních ustanovení o konání řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. ř. Soud je proto povinen zkoumat v průběhu trestního stíhání, zda důvody pro konání řízení proti uprchlému trvají.

Konečně je třeba uvést, že řízení proti uprchlému má charakter řízení výjimečného, které lze konat pouze za splnění všech zákonem stanovených podmínek. Skutečnost, že trestní řízení proběhlo v konkrétním případě jako řízení proti uprchlému, aniž byly splněny všechny zákonné podmínky, je třeba považovat za závažnou procesní vadu takového řízení, která má za následek porušení práva obviněného na spravedlivý proces.

Uvedené závěry je třeba plně vztáhnout na i na případ projednávané trestní věci. Nejvyšší soud zjistil, že obviněný L. X. T. byl v Polské republice v době od 11. 1. 1997 do 28. 1. 1998 ve výkonu trestu odnětí svobody, ode dne 9. 4. 1998 byl v Polské republice opět zadržován a vykonával zde trest odnětí svobody až do 7. 8. 2000, kdy byl vydán do České republiky. O skutečnosti, že obviněný L. X. T. vycestoval do ciziny, a to pravděpodobně do Polské republiky, přitom orgány činné v trestním řízení věděly nejpozději v době vydání zatýkacího rozkazu na obviněného L. X. T.

Jedním ze základních důsledků zadržení či výkonu trestu odnětí svobody je přitom zásadní omezení svobody pohybu pachatele trestného činu. Je zřejmé, že obviněný L. X. T. po dobu, po kterou byl zadržen či po kterou se nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody, nemohl rozhodovat o svém pohybu po území Polské republiky a neměl tedy objektivně žádnou reálnou možnost svůj pobyt v cizině ovlivňovat, z čehož podle názoru Nejvyššího soudu vyplývá, že se nemohl svým pobytem v cizině vyhýbat trestnímu řízení vedenému před českými orgány činnými v trestním řízení.

Ze skutečnosti, že osobní svoboda obviněného L. X. T. byla v Polské republice omezena již v období od 11. 1. 1997 do 28. 1. 1998, dále vyplývá, že již v této době zde nebyl základní předpoklad pro konání řízení proti uprchlému. Trestní řízení proti obviněnému L. X. T. mělo tedy od počátku probíhat podle obecných ustanovení trestního řádu, a nikoli podle zvláštních ustanovení o konání řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. ř. Z uvedeného vyplývá, že v rozporu se zákonem proběhlo nejen řízení před soudem, ale také celé přípravné řízení, neboť již v době sdělení obvinění zde nebyly dány důvody pro řízení proti uprchlému.

Na základě výše uvedených skutečností lze uzavřít, že rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 i rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98 byl porušen zákon v neprospěch obviněného L. X. T., neboť obě rozhodnutí byla vydána ve vztahu k obviněnému v řízení proti uprchlému, a to přesto, že pro konání takového řízení chyběla základní zákonná podmínka uvedená v ustanovení § 302 odst. 1 tr. ř. účinného do 31. 12. 2001. V rozporu se zákonem však z téhož důvodu proběhlo také celé přípravné řízení.

Vrchní soud v Praze navíc v důsledku uvedeného pochybení nesplnil svou přezkumnou povinnost uvedenou v § 254 odst. 1 tr. ř. a důvodně podané odvolání obviněného L. X. T. zamítl v rozporu s ustanovením § 256 tr. ř.

Nejvyššímu soudu proto nezbylo, než v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 9 To 108/98 zrušit výrok, že odvolání obžalovaného L. X. T. se podle § 256 tr. ř. zamítá, dále v části týkající se obviněného L. X. T. zrušit též rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 4. 1998 sp. zn. 2 T 3/98, jakož i řízení zrušené části rozsudku předcházející, a to i celé přípravné řízení včetně sdělení obvinění obhájci obviněného L. X. T. Nejvyšší soud zrušil též všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Podle § 270 odst. 1 tr. ř. bylo přikázáno krajskému státnímu zástupci v Ústí nad Labem, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, což v daném případě znamená, aby proti L. X. T. zahájil trestní stíhání a provedl vyšetřování podle příslušných ustanovení trestního řádu.